

אורלנדו פייג'ס
הריקוד של נטשה
היסטוריה תרבותית של רוסיה

אורלנדו פייג'ס

הריקוד של נטשה

היסטוריה תרבותית של רוסיה

תרגום מאנגלית

אמנון סלע

מוסד ביאליק • ירושלים

Orlando Figes
Natasha's Dance
Copyright © Orlando Figes

עריכת התרגום: נורית קרשון
עריכת הרוסית: רחל טורפוסמן
עריכת המפתח: אריאלה שקדי
הבאה לדפוס: חגית גאון

הספר יצא לאור בסיוע

מסת"ב 978-965-536-286-2 ISBN

©

כל הזכויות למהדורה העברית שמורות למוסד ביאליק • ירושלים, תשפ"ב
סדר ועימוד: אירית נחום
הדפסה וכריכה: פרינטיב, ירושלים
Copyright of the Hebrew edition by the Bialik Institute, Jerusalem 2022
www.bialik-publishing.co.il
Printed in Israel

התוכן

7	מאורעות היסטוריים וציוני דרך בתרבות
18	מפות
25	הקדמה
35	פרק ראשון: רוסיה האירופית
103	פרק שני: ילדי 1812
179	פרק שלישי: מוסקבה! מוסקבה!
249	פרק רביעי: נישואי האיכרים
317	פרק חמישי: בעקבות הנשמה הרוסית
381	פרק שישי: צאצאיו של ג'נגיס חאן
455	פרק שביעי: רוסיה מבעד לעדשה הסובייטית
545	פרק שמיני: רוסיה בחוץ לארץ
609	הערות
656	רשימת הספרים
693	ארכיונים
694	יצירות בתרגום לעברית
699	אגרון מונחים
702	מפתח

מאורעות היסטוריים וציוני דרך בתרבות

- 862 הנסיכים הגדולים של קייב
911 הסלבים תוקפים את קונסטנטינופול
שנות ה-60 של המאה ה-10 תקיפות של כוזרים ופצ'נגים
988 הנסיך ולדימיר ממיר את דתו לנצרות הביזנטית
1017 [בקירוב] 'הכרוניקה הרוסית הראשונה'
1040 [בקירוב] הכרוניקות הראשונות של רוס הקייבית
1041 קתדרלת סופיה הקדושה, קייב
1050 קתדרלת סופיה הקדושה, נובגורוד
1054 קרע בין הכנסייה הרומית לביזנטית
1094 הפולוכצים כובשים את קייב
1103 כנסיית הבשורה, נובגורוד
1136 נובגורוד מתנתקת מקייב
1158 קתדרלת אוספנסקי, ולדימיר
1185 מסעו של הנסיך איגור נגד הפולוכצים
1187 [בקירוב] 'מסע מלחמת איגור'
1216-1225 הקתדרלות בירוסלב ובנסיכות ולדימיר
1230 [בקירוב] הפלישה המונגולית
1236-1263 אלכסנדר נייבסקי שולט בנובגורוד
1240-1242 נייבסקי מביס את הפרשים השוודים והטבטונים
1270 נובגורוד מצטרפת לברית הנזה
1326 מושב המטרופוליט עובר למוסקבה
1326 קתדרלת העלייה לשמים, קרמלין מוסקבה
1333 קתדרלת המלאך מיכאל, קרמלין מוסקבה
1359-1389 דמיטרי דונסקוי שולט במוסקבה
1380 דמיטרי מביס את המונגולים בקוליקובו
1389-1395 טימור לנג תוקף את אורדת הזהב
1400 [בקירוב] קתדרלת אוספנסקי, זבניגורוד
1405 איקונת הלידה של רובליוב
1410-1422 איקונת השילוש הקדוש של רובליוב
1433 נולד ניל סורסקי
1439 ועידת פירנצה
1453 נפילת קונסטנטינופול
1462-1505 שלטון איוון ה-3

- 1471 מוסקבה מספחת את נובגורוד
שנות ה־80 של המאה ה־15 אורדת הזהב מתפרקת
1485 מוסקבה מספחת את טבר
1487 בית הנשק של הקרמלין
1505–1533 שלטון וסילי ה־3
1510 מוסקבה מספחת את פסקוב
1533–1584 שלטון איוון ה־4 (האיום)
1552–1556 כיבוש חאנויות קזאן ואסטרחאן
1560 קתדרלת וסילי הקדוש, מוסקבה
1564 נדפס הספר הרוסי הראשון
1565 ייסוד האופריצ'נינה
1582 ירמאק מביס את חאנות סיביר
1584–1598 שלטון פיודור ה־1; העוצר בוריס גודונוב
1589 ייסוד הפטריארכט של מוסקבה
1598–1605 שלטון בוריס גודונוב
1598 כנסיית השילוש, מוסקבה
1605–1613 'תקופת הפורענות'
1610 גייסות פולניים כובשים את מוסקבה
1612 המיליציה של מינין ופוז'רסקי מסלקת את הפולנים
1613–1645 שלטון מיכאיל רומנוב
1614 בית הדפוס במוסקבה
1632 האקדמיה בקייב
1636 ארמון ט'רם בקרמלין
1639 הקוזאקים מגיעים אל חוף האוקיינוס השקט
1645–1676 שלטון אלכסיי
1648 החרמת הסקומורוחים
1653 הרפורמה של הפטריארך ניקון
1654 'המאמינים הישנים' מפלגים את הכנסייה
1670–1671 מרד סט'נגה רזין
1676–1682 שלטון פיודור אלכסייביץ'
1678 אושקוב: 'הגואל ללא מגע יד אדם'
1682–1725 שלטון פיוטר ה־1 (הגדול)
1685 האקדמיה הסלבית־יוונית־לטינית, מוסקבה
1697–1698 פיוטר מבקר באירופה
1698 דיכוי מרידות הסטרלצ'י

- 1700 אימוץ הלוח היוליאני
1703 ייסוד סנקט פטרבורג
1703 העיתון הרוסי הראשון
מבצר פטרופלובסקי
1709 תבוסת השוודים בקרב פולטבה
1710 אלף־בית אזרחי חדש
1711 ייסוד הסנאט
1712 החצר הקיסרית עוברת לסנקט פטרבורג
1714 ארמון הקיץ בסנקט פטרבורג
מוזיאון קונסטקמרה
1717 'מראת הכבוד לנעורים'
1721 הסינוד הקדוש מחליף את הפטריארכט
1722 טבלת הדרגות
1725-1727 שלטון יקטרינה ה־1
1725 האקדמיה למדעים
1727-1730 שלטון פיוטר ה־2
1730-1740 שלטון אנה ה־1
1731 מופע האופרה הראשון ברוסיה
1733 טרציני: קתדרלת פטרופלובסקי
1734 התיאטרון בארמון החורף
1737 ועדה לפיתוח מסודר של סנקט פטרבורג
1739 טטישצ'ב: קביעת גבולה של אירופה לאורך הרי אוראל
1740 שיקום בית המזרקה (ארמון שרמטייב)
1741-1761 שלטון יליזבטה
1741 ארמון הקיץ של רסטרי, סנקט פטרבורג
1750 סומרוקוב: 'מפלצות'
1754 ארמון החורף של רסטרי
1755 ייסוד האוניברסיטה של מוסקבה
1757 האקדמיה לאמנויות, סנקט פטרבורג
1757 לזמונוסוב: 'הדקדוק הרוסי'
1762-1796 שלטון יקטרינה ה־2 (הגדולה)
1762 שחרור האצילים משירות חובה למדינה
1764 הלאמת אדמות הכנסייה
מנזר סמולני לנשים בנות האצולה
1766 טרדיאקובסקי: 'טייל־מחידה'

- 1774-1768 מלחמה נגד טורקיה
1768 'פרש הנחושת' של פלקוניה
1769 פונוויזין: 'בריגדיר'
1772 פומין: 'אניטה'
1774-1773 מרד פוגצ'וב
1775 רפורמה במנהל הפרובינציות
1777 תיאטרון שרמטייב בקוסקובו
1779 הופעת בכורה של פרסקוביה באופרת שרמטייב
קניאז'נין: 'פורענות מן הכרכרה'
1780 להקת קמרון, פבלובסק
1782 פונוויזין: 'הקטין'
1783 סיפוח קרים
1783 ייסוד האקדמיה הרוסית
1784 שצ'רבטוב: 'מסע לארץ אופיר'
1788-1791 מלחמה נגד טורקיה
1789 המהפכה הצרפתית
1790 בניית אוסטנקינו (ארמון שרמטייב)
1790 לבוב'פראץ': 'אוסף שירי עם רוסיים'
רדישצ'ב: 'מסע מסנקט פטרבורג למוסקבה'
1791-1801 קרמזין: 'מכתבים של נוסע רוסי'
1792 קרמזין: 'ליזה המסכנה' ו'נטליה'
1796-1801 שלטון פאבל
1801-1825 שלטון אלכסנדר ה-1
1801 התפשטות אל הקווקז
1802 קרמזין: 'פנתאון של סופרים רוסיים'
1803 מונופול קיסרי על תיאטראות ציבוריים
1805-1807 מלחמה נגד צרפת
1810 'ליקיאון' (lycée) בצארסקויה סלו
1812 פלישת נפוליאון
1814 גייסות רוסיים בפריז
1815 קונגרס וינה
1818 קרמזין: 'היסטוריה של המדינה הרוסית'
1818 קתדרלת איסק הקדוש, סנקט פטרבורג
1819 ייסוד האוניברסיטה של סנקט פטרבורג
1820 ונציאנוב: 'רצפת הדיש'

- פושקין: 'רוסלן ולודמילה'
1820-1821 פושקין: 'השבוי הקווקז'
1822-1824 גריבוידוב: 'מרבה דעת מרבה מכאוב'
1825 מרד הרקבריטים
1825-1855 שלטון ניקולאי ה-1
1825 פושקין: 'בוריס גודנוב'
1827 קיפרנסקי: דיוקן של פושקין
1830-1831 המרד הפולני
1831 גוגול: 'ערבי הכפר ליד דיקנקה'
1833 פושקין: 'יבגני אונייגין', 'פרש הנחושת', 'היסטוריה של פוגצ'וב'
בריוולוב: 'זומה האחרון של פומפיי'
1834 פושקין: 'מלכת פיק' ('מלכת העלים')
1835 גוגול: 'טאראס בולבה'
1836 צ'דאייב: 'מכתב פילוסופי ראשון'
גלינקה: 'לחיי הצאר'
גוגול: 'רוויזור'
1837 שרפה בארמון החורף
1840 לרמונטוב: 'גיבור זמנו'
1842 הנחת מסילת הברזל הראשונה
1842 גוגול: החלק הראשון של 'נפשות מתות'
1844 אודיבסקי: 'לילות רוסיה'
1846 גוגול: 'קטעים נבחרים מחליפת מכתבים עם חברים'
1846 סולנצב: 'עתיקות המדינה הרוסית'
1847 בלינסקי: 'מכתב לגוגול'
1849 חברי חוג פֶּטְרְשֶׁבְּסְקִי נאסרים (דוסטויבסקי)
1852 טורגנייב: 'רישומים מאלבומו של צייד'
1852 הרצן: 'עברי ומחשבות'
1853-1856 מלחמת קרים
1855-1881 שלטון אלכסנדר ה-2
1858 כיבוש אזור אמור
1859 כיבוש הקווקז
1859 גונצ'וב: 'אובלומוב'
1860 אוסטרובסקי: 'הסערה'
בית הספר לאמנות 'סטרוגנוב', מוסקבה
1861 שחרור האיכרים

- 1861 מרד האמנים ('הנודדים') באקדמיה
 ייסוד הקונסרבטוריון בסנקט פטרבורג
- 1862 דוסטויבסקי: 'בית המוות'
 טורגנייב: 'אבות ובנים'
 צ'רנישבסקי: 'מה לעשות?'
- 1863 נקרסוב: 'מי מאושר ברוסיה?'
- 1864 ייסוד המועצות המקומיות (זמסטבו)
 רפורמות משפטיות
 תקנות חדשות לחינוך יסודי
- 1865 הקלה בצנזורה
- 1865 טולסטוי: 'מלחמה ושלום'
- 1865-1876 כיבוש סמרקנד, חיווה וכוּכרה
- 1866 בלקירב: 'תמרה'
 דוסטויבסקי: 'החטא ועונשו'
 אפֶנְטֵיב: 'ההשקפה הפואטית של הסלבים על הטבע'
- 1868 סטסוב: 'מוצאה של הבלינה הרוסית'
 דוסטויבסקי: 'אידיוט'
- 1870 מסעות פרז'וולסקי אל מרכז אסיה
- 1868-1874 מוסורגסקי: 'בוריס גדונב'
- 1871 מושבת האמנים באברמצבו
- 1872 דוסטויבסקי: 'שדים'
- 1873 רפין: 'מושכי הרפסודות על הוולגה'
 רימסקי־קורסקוב: 'העלמה מפסקוב'
- 1873 טולסטוי: 'אנה קארנינה'
- 1874 תנועת 'ההליכה אל העם'
- 1874 מוסורגסקי: 'חובנשצ'ינה'; 'תמונות בתערוכה'
 תערוכת וְרֶשְׁצ'גִין בסנקט פטרבורג
- 1877-1878 מלחמת רוסיה־טורקיה
- 1877 בלקירב: שעתוק שירי איכרים
- 1879 טולסטוי: 'וידוי'
- 1880 דוסטויבסקי: 'האחים קרמזוב'
- 1881 רצה אלכסנדר ה־2
- 1881-1894 שלטון אלכסנדר ה־3
- 1881 ייסוד המשטרה הפוליטית (אוכראנה)
- 1882 חוקים נגד היהודים

- 1883 קתדרלת ישו המושיע, מוסקבה
1884 סוריקוב: 'אשת הבויאר מורוזוב'
1885 האופרה הפרטית של ממונטוב
1886 טולסטוי: 'מותו של איוון איליץ'
1887 צ'כוב: 'ערבה'
1888 לויתן: 'ערב על הוולגה'
1890 הגבלת המועצות המקומיות (זמסטבו)
1890 בורודין: 'הנסיך איגור'
צ'ייקובסקי: 'מלכת הלבבות'; 'היפהפייה הנרדמת'
1891-1893 משבר רעב
1891 רחמיניוב: הקונצ'רטו הראשון לפסנתר
1892 לויתן: 'ולדימירקה'
ייסוד מוזיאון טרטיאקוב
1893-1894 צ'כוב: 'האי סחלין'
1894-1917 שלטון ניקולאי ה-2
1894 הסימבוליסטים הרוסים
1895 צ'ייקובסקי: 'אגם הברבורים'
סוריקוב: 'כיבוש סיביר על ידי ירמאק'
המוזיאון האתנוגרפי בסנקט פטרבורג
1896 צ'כוב: 'השחף'; 'הדוד וניה'
1897 המפקד הלאומי הראשון
1897 רימסקי־קורסקוב: 'סדקו'
צ'כוב: 'איכרים'
1898 ייסוד מפלגת הפועלים הסוציאלי-דמוקרטית
1898 תיאטרון האמנויות במוסקבה
1898 'עולם האמנות', מושבת האמנים טלשקינא
1899 טולסטוי: 'התחייה'
1900 רוסיה כובשת את מנצ'וריה
1901 ייסוד המפלגה הסוציאליסטית המהפכנית
1901 חוריך: 'האלילים'
צ'כוב: 'שלוש אחיות'
1903 השלמת הנחת המסילה הטרנס־סיבירית
התפלגות המפלגה הסוציאלי דמוקרטית: היווצרות הבולשביקים
1904-1905 מלחמת רוסיה־יפן
1904 צ'כוב: 'גן הדובדבנים'

- בלוק: 'שירים לגברת הנפלאה'
1904 ליניובה: שעתוק שירי איכרים
1905 מחאות מהפכניות
מניפסט אוקטובר
1905 סקריאבין: 'פואמת האקסטזה'
1906 הרומה הראשונה
1906 סטוליפין ראש ממשלה
1905 גורקי: 'האם'
כנסיית הדם השפוך
1907 הרומה השנייה; הרומה השלישית
1907 קנדינסקי: 'חיים מגוונים'
רימסקי-קורסקוב: 'אגדת העיר הנעלמה קיטז'
1909 פרסום 'זייחי'
רחמנינוב: הקונצ'רטו השלישי לפסנתר
1910 בונין: 'הכפר'
סטרווינסקי/בלט רוס: 'ציפור האש'
גונצ'רובה: 'קוצרי החציר'
1910 תערוכת 'נסיך יהלום'
1911 רצח סטוליפין
1911 סטרווינסקי/בלט רוס: 'פטרזשקה'
קנדינסקי: 'כל הקדושים II'
1912 הרומה הרביעית
1913 שלוש מאות שנה לבית רומנוב
1913 סטרווינסקי/בלט רוס: 'פולחן האביב'
מלביץ': 'ריבוע שחור'
מנדלשטם: 'האבן'
צוואייבה: 'משני ספרים'
1914 מלחמת העולם הראשונה
שמה של סנקט פטרבורג מוחלף לפטרבורג
1913-1914 ביילי: 'פטרבורג'
1914 אחמטובה: 'מחרוזת תפילה'
1915 רחמנינוב: 'תפילת הערב'
1916 רצח רספוטין
1917 מהפכת פברואר
הדחת הצאר

הממשלה הזמנית
הבולשביקים תופסים את השלטון
לנין יושב ראש הממשלה הסובייטית

- 1917 פרולטקולט
צוואייבה: 'מחנה הברבורים' (מהדורה סובייטית, 1957)
- 1918 סגירת האספה המכוננת
הסכם ברסט-ליטובסק
1918 בלוק: 'השנים-עשר'; 'הסקיתים'
מאיאקובסקי/מיירהולד: 'מיסטריה-בוןף'
1918-1921 מלחמת האזרחים
1920 מגדל טלין לאינטרנציונל השלישי
זמיאטין: 'אנחנו' (מהדורה סובייטית 1988)
1921 המדיניות הכלכלית החדשה (נא"פ)
1921 הוצאתו להורג של גומילוב
צוואייבה: 'אבני דרך'
1921-1922 משבר רעב
1922 סטלין ממונה למזכיר הכללי של המפלגה
ייסוד ברית המועצות
1922 טרוצקי תוקף את אחמטובה ואת צוואייבה
אחמטובה: 'שנת האל 1921'
מנדלשטם: 'טריסטיה'
מיירהולד מפיק את 'הקרנן הנדיב'
הקמת חזית השמאל (לף)
1923 מאיאקובסקי: 'פרו אטו' ('על זה')
סטרווינסקי/בלט רוס: 'חתונת האיכרים'
צוואייבה: 'המלאכה'
1924 מותו של לנין
שמה של פטרוגרד מוחלף ללנינגרד
1924 איזנשטיין: 'שביתה'
1925 איזנשטיין: 'אוניית הקרב פוטיומקין'
בולגקוב: 'הגוורדיה הלבנה'
1927 טרוצקי מסולק מן המפלגה
1928 תוכנית החומש הראשונה
1928 איזנשטיין: 'אוקטובר'
צוואייבה: 'אחרי רוסיה'

- הקמת אגודת הסופרים הרוסים הפרולטרים (ראפפ)
- 1929 הקולקטיביזציה הכפויה של החקלאות
- 1929 ורטוב: 'האיש עם מצלמת הקולנוע'
מאיאקובסקי ומיירהולד: 'הפשפש'
- 1930 כינון שיטת הגולאג
- 1930 התאבדותו של מאיאקובסקי
- סטרווינסקי: 'סימפוניית תהלים'
שוסטקוביץ': 'החוטם'
- 1932 אשתו של סטלין מתאבדת
- 1932 הקמת אגודת הסופרים הסובייטים
- ניסוח דוקטרינת הראליזם הסוציאליסטי
- אוסטרובסקי: 'כיצד נתחשלה הפלדה'
- 1932-1934 משבר רעב
- 1933 פרס נובל מוענק לבונין
- 1934 רצח קירוב
- 1934 הקונגרס הראשון של אגודת הסופרים הסובייטים
- מנדלשטם נעצר בפעם הראשונה
- שוסטקוביץ': 'ליידי מקבת ממחוז מצנסק'
- 1935 טיהורים במפלגה
- 1935 אחמטובה: 'רקוויאם'
- 1935-1938 משפטי ראוה
- 1937-1938 טרור המוני
- 1937 שוסטקוביץ': הסימפוניה החמישית
- 1938 מנדלשטם נעצר בפעם השנייה
- נבוקוב: 'מתת'
- אייזנשטיין/פרוקופייב: 'אלכסנדר נייבסקי'
- 1939 הסכם נאצי-סובייטי
- 1940 בולגקוב: האמן ומרגריטה (מהדורה סובייטית, 1966)
- 1940 אחמטובה: 'פואמה ללא גיבור'
- 1941 פלישת גרמניה לברית המועצות
- 1941 נבוקוב: 'אלה תולדות סבסטיאן נייט'
- 1941-1944 המצור על לנינגרד
- 1941 פרוקופייב: 'מלחמה ושלום'
- 1942 קרב סטלינגרד
- 1942 שוסטקוביץ': הסימפוניה השביעית ('לנינגרד')

- 1943 סטלין מתיר כינוסה של מועצת הכנסייה
1945 גייסות סובייטיים בברלין
1945 אייזנשטיין/פרוקופייב: 'איוון האיום' (חלק 7)
1946 המפלגה תוקפת את אחמטובה ואת זושצ'נקו
1947 תחילת המלחמה הקרה
1948 מערכה נגד היהודים; רצח מיכואלס
מתקפה על 'הפורמליסטים'
1951 נבוקוב: 'דבר, זיכרון'
1953 עלילת הרופאים
מות סטלין
חרושצ'וב ממונה למזכיר הכללי
1955 נבוקוב: 'לוליטה'
1956 מערכה נגד סטלין: 'תקופת ההפשרה'
1957 שילוח ספוטניק 1
1957 פסטרנק: 'דוקטור ז'יוגו' (מהדורה ראשונה באיטליה)
1958 פרס נובל מוענק לפסטרנק
1961 טיסת החלל של גגארין
1962 משבר הטילים בקובה
1962 סולז'ניצין: 'יום אחד בחיי איוון דניסוביץ'
1964 נפילת חרושצ'וב
ברז'נייב ממונה למזכיר הכללי
1966 טרקובסקי: 'אנדר" רובליוב'
1970 פרס נובל מוענק לסולז'ניצין
1972 טרקובסקי: 'סולאריס'